

Stappenplan voor de Gezonde School-adviseur

Gezonde relaties & seksualiteit borgen en verankeren in school

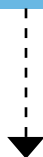
Over dit stappenplan

Dit stappenplan* is een hulpmiddel voor Gezonde School-adviseurs die scholen begeleiden bij het thema 'gezonde relaties en seksualiteit'. Hiermee werk je samen met de school aan het stap voor stap integreren en borgen van relationele & seksuele vorming en seksuele integriteit in schoolbeleid én schoolpraktijk.

Met het stappenplan zorg je ervoor dat er tijdens de hele schoolbegeleiding continue aandacht is voor borging en het creëren van draagvlak.

Hoewel de stappen in dit plan in de praktijk soms overlappen, is het wel raadzaam ze zoveel mogelijk in volgorde te nemen. Het overslaan of uitstellen van stappen kan gemakkelijk leiden tot het uithollen van het draagvlak en van uiteindelijke borging.

** De 12 stappen in dit plan lopen niet helemaal parallel met de 6 Gezonde School-stappen; deze geven namelijk een overzicht van taken voor de school zelf. In voetnoten zie je waar de twee stappenplannen elkaar overlappen.*

Hoe werkt dit stappenplan?

Je kunt dit stappenplan gebruiken als checklist bij de schoolbegeleiding.

- Je kunt elke stap voorbereiden en procesmatig evalueren aan de hand van de aandachtspunten per stap.
- Je kunt de 12 stappen opnemen in een Excel overzicht en per school aangeven hoever je in de begeleiding bent.
- Ook kun je in dit overzicht een cijfer geven aan hoe goed een stap is uitgevoerd (bijvoorbeeld d.m.v. een vijfpuntschaal, van zeer goed tot helemaal niet goed) en dit voor jezelf toelichten. Dit helpt je bij de reflectie op je werk en het eventueel aanpassen van begeleiding en borging.

Begrippen

Everett Rogers onderscheidt vijf groepen personeel die geleidelijk aan bij het draagvlak worden betrokken. Het is belangrijk hier in de begeleiding op school rekening mee te houden. Je vindt deze groepen terug in dit Stappenplan.

Vernieuwers: altijd enthousiast over vernieuwing

Trendsetters: volgen de vernieuwers en zetten de toon voor anderen

Welwillenden: doen mee als het succesvol lijkt

Behoudenden: doen mee als de meerderheid meedoet

Achterblijvers: blijven in verzet, of willen een uitzonderingspositie

De 12 stappen in dit plan

Fase 1: Bewust worden

Doel: Tot een gedragen beslissing komen om beleid vast te stellen op het gebied van gezonde relaties & seksualiteit.

Stap 1: Overwegen/kennismaken

- Bereid het gesprek met de schoolvertegenwoordiger voor door te inventariseren wat je al weet van de school.
- Ga ervan uit dat de school weinig of niets weet van het thema gezonde relaties & seksualiteit. Wellicht denkt men dat het alleen gaat om reclame voor een lessenspakket.
- Zorg dat je voorbeelden kunt geven waardoor de schoolvertegenwoordiger de urgentie van het thema aanvoelt.
- Maak een persoonlijke en professionele verbinding met de schoolvertegenwoordiger. Peil hoe persoonlijke drijfveren aansluiten bij de GGD-visie op het thema.
- Als de schoolvertegenwoordiger interesse toont, verken dan hoe urgentie kan worden vergroot bij vernieuwers en trendsetters ('vroege overnemers'), waaronder bij het management.

Stap 2: Verkennen

- Kijk zowel naar seksualiteit als naar meer algemene regels en praktijken rond sociale omgangsvormen en veiligheid (zoals anti-pestbeleid).
- Kijk niet alleen naar gedrag en houding, maar ook naar beleid en de fysieke schoolomgeving.
- Kijk niet alleen naar leerlingen, maar ook naar personeel en ouders.
- Gebruik harde cijfers...
- ... maar peil ook meningen en gevoelens (en achterliggende waarden en normen).
- Bespreek voorlopige conclusies liefst zo breed mogelijk; hoe meer de conclusies gedeeld worden, hoe meer kans op draagvlak.

In het Stappenplan voor scholen van Gezonde School staat 'het in kaart brengen van de beginsituatie' opgenomen als stap 1.

Stap 3: Beslissen

- Bespreek de resultaten van de verkenning. Streef ernaar dat men de urgentie onderkent.
 - Bespreek mogelijke prioriteiten.
 - Kies enkele prioriteiten. Sluit aan bij iets wat al werkt en gebruik dat als 'hefboom' voor de volgende stappen die je gaat zetten.
 - Stimuleer dat niet alleen vernieuwers, maar ook zoveel mogelijk trendsetters mee willen werken.
 - Zorg ervoor dat de prioriteiten/hefbomen aantrekkelijk zijn voor de welwillenden en geen grote weerstand oproepen bij de behoudenden.
 - Neem achterblijvers serieus, maar houd ze uit de wind en geef ze geen overmatige ruimte.
-

Fase 2: Plannen

Doel: Draagvlak uitbreiden naar trendsetters en welwillenden (meerderheid creëren).

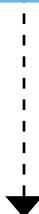
Stap 4: Starten/Werkgroep samenstellen

- Stimuleer dat de 'leidende' werkgroep vooral bestaat uit vernieuwers en trendsetters en dat er minstens één lid van het management (als trendsetter) bij betrokken is.
- Het heeft de voorkeur dat de werkgroep onderdeel is van een bestaande structuur, bijvoorbeeld het zorgteam of de werkgroep burgerschap.
- Zorg dat de werkgroep(sleden) voldoende middelen en steun hebben (taakuren, ruimte om elkaar te ontmoeten, steun van het management).
- Maak de werkgroep duidelijk welk proces ze ingaan, en dat dit proces ook het verbreden van draagvlak omvat.

In het Stappenplan voor scholen van Gezonde School staat 'Het zorgen voor een aanspreekpunt' (waaronder het opzetten van een werkgroep valt) als stap 2.

Stap 5: Visie ontwikkelen

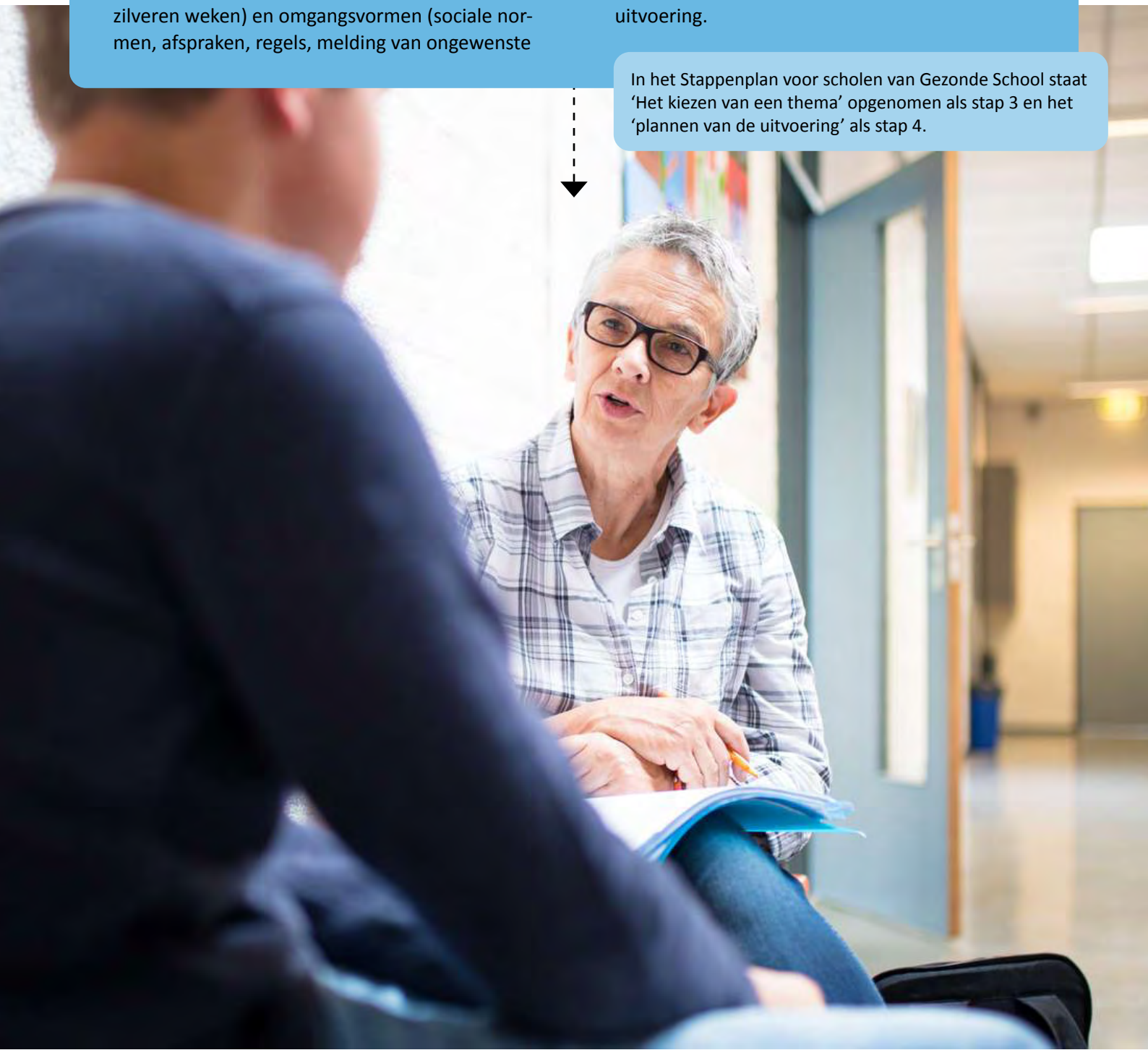
- Begin met het formuleren van een visie die aansluit op de bredere visie van de school.
- Betrek alle betrokkenen (ook personeel, leerlingen, ouders) bij de visievorming.
- Denk niet alleen aan het bevorderen van een prettige relationele ontwikkeling, maar ook aan bredere omgangsvormen en zeggenschap.
- Het gaat niet alleen om de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen, maar ook om de maatschappelijke context: verschillende opvattingen over gender, culturele denkbeelden over relaties en seks, heteronormativiteit en wettelijke eisen.
- Denk na over hoe de cultuur van de leerkrachten zich verhoudt tot de cultuur van de leerlingen en hun ouders.
- Zorg voor een heldere formulering van de visie waar je bij eventuele toekomstige conflicten op terug kunt grijpen.

Stap 6: Visie uitwerken

- Werk de visie uit naar prioriteiten (hefbomen voor schoolcultuurverandering) en een concreet uitvoeringsplan, te beginnen met een pilot ('experiment').
- Bepaal hoe de school leerlingen binnen krijgt en af wil leveren (begin- en eindpunt leerlijn).
- Zorg voor aandacht voor gezonde relaties & seksualiteit binnen de lessen in de vorm van een doorlopende leerlijn.
- Zorg voor aandacht binnen de leerlingenzorg (eigen en externe opvang voor vragen over relaties en seksualiteit).
- Zorg voor aandacht binnen de schoolomgeving door het thema gezonde relaties & seksualiteit in te bouwen in de groepsvorming (tijdens gouden en zilveren weken) en omgangsvormen (sociale normen, afspraken, regels, melding van ongewenste seksuele benadering, discriminatie, seksistisch/homofob pesten, klachtenprocedures, rehabilitatie na onterechte klachten).
- Zorg voor aandacht binnen het schoolbeleid door beleidstukken en protocollen en de communicatie daarover (in de schoolomgeving, op de website) bij te stellen.
- Zorg dat het plan een taakverdeling en een planning voor de pilot omvat.
- Zorg dat het personeel op de hoogte is en bereid is om de afgesproken taak uit te voeren. Betrek hierbij vooral de trendsetters en de welwillenden; ontzie de behoudenden en achterblijvers.
- Betrek waar mogelijk de leerlingen en ouders bij de uitvoering.

In het Stappenplan voor scholen van Gezonde School staat 'Het kiezen van een thema' opgenomen als stap 3 en het 'plannen van de uitvoering' als stap 4.

Fase 3: Uitproberen

Doel: Bekijken of de plannen werken zoals bedoeld en deze waar nodig verbeteren

Stap 7: Pilot uitvoeren

- Probeer de plannen uit als 'experiment' (pilot). Dit maakt duidelijk dat er niets wordt opgelegd maar dat alle betrokkenen zich mede-eigenaar van de vernieuwing voelen.
- Monitor de uitvoering: maak een checklist van de concrete planning en houd bij of die wordt uitgevoerd zoals bedoeld.
- Verzamel positieve en negatieve ervaringen.

In het Stappenplan voor scholen van Gezonde School staat 'de uitvoering' opgenomen als stap 5.

Stap 8: Ervaringen uitwisselen

- Verspreid doelbewust de positieve ervaringen naar de schoolmedewerkers, leerlingen en ouders. Dit vergroot het draagvlak.
- Bespreek negatieve ervaringen of valkuilen op een niet-verwijtende manier.
- Zoek naar gezamenlijke oplossingen.
- Organiseer wederzijdse steun.
- Evalueer de pilots en besluit welke verbeteringen de school wil behouden en hoe valkuilen worden ondervangen.

Stap 9: Routines en regels verbeteren

- Zorg dat de verbeteringen zichtbaar worden voor de hele school (medewerkers en leerlingen) en ouders.
- Blijf alle betrokkenen in staat stellen feedback te geven op verbeteringen en verdere verbeteringen voor te stellen.
- Zorg dat duidelijk is dat de verbeteringen de integrale schoolvisie ondersteunen.
- Zorg dat duidelijk is dat de verbeteringen onderdeel zijn van de pijlers van Gezonde School (educatie, beleid, omgeving en signalering. Zie de [website van de gezonde school](#)). Deze dragen als geheel bij aan een verbetering van het schoolklimaat (schoolcultuur).

In het Stappenplan voor scholen van Gezonde School is 'terugkijken en vooruitkijken' de 6e en laatste stap.

Fase 4: Verankeren

Doel: Zorgen dat de verbeteringen onderdeel worden van de schoolcultuur.

Stap 10: Beschrijven

- Bewaar de resultaten van de verkenning.
- Publiceer de visie op de website.
- Zorg voor een handelingsprotocol rond seksueel grensoverschrijdend gedrag en respect voor seksuele- en genderdiversiteit.
- Beschrijf de leerlijn.
- Documenteer de lessen.
- Maak een document met tips voor leerlingenbegeleiding en doorverwijzing bij relationele en seksuele problemen.
- Beschrijf de verbeteringen op zo'n manier dat mensen die niet betrokken waren bij de ontwikkeling begrijpen waarom de maatregelen en interventies zijn ontworpen en aangepast en hoe ze kunnen of moeten worden toegepast.

Stap 11: Integreren

- Bekijk bestaande leerplannen, protocollen en beleid en bepaal waar de nieuw ontwikkelde verbeteringen kunnen of moeten worden geïntegreerd.
- Pas relevante leerplannen, protocollen en beleid aan.
- Zorg dat de schoolbeleidscyclus expliciet een herijkingsmoment bevat voor het beleid rond relationele & seksuele vorming en seksuele integriteit.
- Zorg dat de beslissing over de aanpassing via de reguliere besluitvormingsprocedures wordt geaccepteerd.
- Zorg dat de nieuwe leerplannen, protocollen en beleid naar alle relevante betrokkenen worden gecommuniceerd.
- Zorg dat duidelijk is hoe betrokkenen (leerlingen, leraren, ander schoolpersoneel, ouders) in de toekomst feedback kunnen geven en hoe ze verbeteringen kunnen voorstellen.

Stap 12: Overdragen

- Ontwikkel handreikingen/folders voor nieuwe leerlingen, ouders en schoolmedewerkers over hoe de school gezamenlijk omgaat met het thema Gezonde relaties & seksualiteit.
- Informeer ouders actief over het beleid voordat ze zich inschrijven of bij inschrijving.
- Informeer nieuwe leerlingen en betrek hen actief bij de afspraken rond omgangsvormen (Denk bijvoorbeeld aan *gouden weken*, *Gedragen Gedrag*).
- Zorg dat afspraken in de klassen in lijn blijven met schoolbrede afspraken door jaarlijkse bijstelling schoolregels).
- Introduceer nieuw personeel in het beleid door een introductiecursus (Integreer het thema *gezonde relaties & seksualiteit* in een bredere introductiecursus) en door begeleiding in het eerste jaar van aanstelling.

Colofon

Stappenplan voor de Gezonde School-adviseur. Gezonde relaties & seksualiteit integreren en borgen in school.

Deze uitgave is ontwikkeld vanuit de Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit

©2022, Stichting School & Veiligheid

Uitgever: Stichting School & Veiligheid, Rutgers en Soa Aids Nederland

Vormgeving: Caro Grafico | Grafisch Ontwerp

Meer weten over borging van gezonde relaties & seksualiteit in school? Lees dan ook 'Overwegingen bij borging'.